

praxis
mõttekoda

ELUKESTVA ÕPPE STRATEEGIA 2020 VAHEHINDAMINE

Järeldused ja soovitused

SISUKORD

Järelduste ja soovituste väljatöötamise protsess.....	3
1 Strateegia üldine hindamine	4
2 Õpetajate ja koolijuhtide professionaalse arengu toetamine ja muutunud õpikäsitlus.....	6
3 Koolivõrgu korrastamine	12
4 Digipööre hariduses ja uuenduslik õppevara	14
5 Täiskasvanuharidus, kutseharidus ning elukestva õppe vastavus töömaailma vajadustele.....	17

JÄRELDUSTE JA SOOVITUSTE VÄLJATÖÖTAMISE PROTSESS

Uuringutulemuste ja järelduste valideerimiseks ning elukestva õppe uue perioodi strateegiale soovituste arutamiseks korraldati vahehindamise lõppfaasis koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga mõttehommiku formaadis valideerimiseminari. Tervikliku ühepäevase elukestva õppe strateegia vahehindamise valideerimiseminari käigus kaeti paralleelsessioonides hindamise põhitulemused kõikides alateemades ja arutleti soovitusi uueks strateegiaperioodiks. Mõttehommiku esimeses osas vaadati tagasi elukestva õppe strateegia 2020 elluviimisele, valideeriti peamisi järeldusi ning otsiti igast neljast teemapõhisest aruteluringist vastuseid ühele teemaploki kaalukamale küsimusele: (1) Kuidas mõõta *õpikäsituse* muutumist koolides? (2) Kuidas on *koolivõrgu* korrastamine toetanud strateegia eesmärkide saavutamist? (3) Milline võiks olla parim *täiskasvanukoolituse* mudel, mis tagaks jätkusuutliku ning õppijate ja tööandjate vajadusi arvestava täienduskoolituse pakkumise? (4) Kuidas toetada *digipööret*? Teises aruteluringis vaadati koos seminaril osalenud ekspertide ja haridusvaldkonna osapooltega uue strateegia ajahorisondile aastani 2035 ja arutati, kas ja milliste praeguste eesmärkidega oleks otstarbekas jätkata ka 2020+ perspektiivis ning kas ja mida tuleks muuta.

Mõttehommikud on poliitikaseminaride sari, mis on suunatud erinevatele sihtrühmadele, eesmärgiga pakkuda fookustatud vormis võimalust osaleda ühiskonna tulevikuvisioni kujundamisel ideede varases faasis. Mõttehommikutel tutvustatakse üldjuhul värskest valminud ning veel avaldamata poliitikaanalüüse või uuringu esmaseid tulemusi, arutletakse olulisemate järelduste üle ning kujundatakse soovitusi poliitikate arendamiseks. Mõttehommiku põhiväärtuseks on oluliste otsustuskohtade üle toimuv modereeritud arutelu, milles osalevad antud teemaga seotud osapooled: valdkonna eksperdid, siht- ja sidusrühmade esindajad, kodanikuühiskonna- ja ettevõtlusorganisatsioonid, poliitikakujundajad. Mõttehommikule kutsutute ring räägiti tellijaga läbi ja mõttehommiku tulemused integreeriti vahehindamise aruandesse. Taustamaterjaliks saadeti vahehindamise kokkuvõtte esmaste järelduste ja soovitustega valideerimiseminariil osalejatele ka ette ja mõttehommik korraldati koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Elukestva õppe strateegia 2020 vahehindamise tellis Haridus- ja Teadusministeerium.

Hindamise viisid ajavahemikul 2018-2019 läbi Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Rakendusuuringu Keskus CentAR.

1 STRATEEGIA ÜLDINE HINDAMINE

Järeldus	Soovitus	Põhjendus, miks soovitus on asjakohane	Kellele on soovitus suunatud	Oodatav mõju	Riskid, kui järeldusega ei tegeleta
Strateegiaprotsessis toimusid visiooniloome ja rakenduskava planeerimine eraldiseisvalt, mistõttu ei ole nende vahelised seosed alati selged ega taga kõigi eesmärkide kaetust rakenduslike meetmetega	Uue perioodi strateegia väljatöötamisel tuleks strateegiaprotsess kujundada terviklikult, et nii visiooniloome kui ka rakenduskava väljatöötamine oleks integreeritult hõlmatud	Ühtsete eesmärkide seadmine võimaldab selgema arusaama kõige olulisematest eesmärkidest ja sellest, kuidas on kavandatud nende saavutamiseni jõuda	HTM, rakendus- asutused	Terviklikum strateegiaprotsess võimaldab tagada ühtse raamistiku ja eesmärgid nii valdkonnapoliitika kujundamiseks, meetmete väljatöötamiseks kui ka rahaliste vahendite kavandamiseks	Eesmärkide killustatus ei võimalda selget arusaama hariduspoliitika suurtest eesmärkidest ja raskendab nende sisulist saavutamist
Eelarvevahendite planeerimisel kavandati riigieelarveliste ja ELi struktuurifondide vahendite kasutust paralleelselt eraldiseisvalt, mis tõi kaasa nende erineva eesmärgistamise. Seega ei lähtunud ühtsetest katuseesmärkidest, vaid kummalegi rahastamisallikale kavandati eraldi eesmärgid, mistõttu ei pruugi need teineteisesse panustada ja on keeruline hinnata strateegia kui terviku eesmärkide saavutatust	Käsitleda eri rahastusallikaid ühe tervikuna, lähtudes strateegia sisulistest eesmärkidest ja nende saavutamiseks valitud lahendusteedest, sh riigieelarvelistest ja ELi struktuurifondide rahalistest vahenditest	Kahe paralleelselt toimuva planeerimisprotsessi tulemusena on eri rahastusallikate eelarvevahendid erinevalt eesmärgistatud ega võimalda vajalikku sünergia sisulistest eesmärkides ega rahaliste vahendite kasutamises	HTM, rakendus- asutused	Terviklikum rahaliste vahendite kavandamise protsess võimaldab tagada ühtse raamistiku rahaliste ressursside võimalikult optimaalseks planeerimiseks ja kasutamiseks, lähtudes ühtsetest hariduspoliitilistest eesmärkidest; kavandada võimalikult optimaalne meetmete rahastamine (eelarvevahendite jaotuse sisemine proportsioon eri eesmärkide ja meetmete realiseerimiseks). Ressursinappuse korral saada aegsasti teada, kui võrdne reaalne seadus sihtide saavutamise võiks olla ja/või kui suur on lisavahendite vajadus (sh eelmiste perioodide rahastamisvõime, meetmete tõhususe jms analüüsile tuginedes)	Eelarvevahendite killustatud planeerimine raskendab rahaliste vahendite kasutamist teineteist täiendaval ja optimaalseimal viisil ning sihitatud ühtsete hariduspoliitika suurte eesmärkide saavutamisele
Indikaatorid ei suuda piisavalt kõnekalt näidata eesmärkide poole liikumist, mistõttu on keeruline hinnata strateegia kui terviku eesmärkide saavutatust	Määratleda indikaatorid, mis on kõnekad ja informatiivsed mõõtmaks, mil määral soovitud eesmärkide poole liigutud on, kui kaugel eesmärkidest veel ollakse ja ajalise andmejadana näidata, milliseid muudatusi võiks eeldatavasti olla vaja teha,	Võimaldab tõendusmaterjalil põhinevat vajadusel eesmärke, meetmeid või eelarvelisi vahendeid ümber suunata, kui ilmneb, et mõni eesmärk on saavutatud või	HTM, rakendus- asutused	Sisult kõnekad indikaatorid võimaldavad järjepidevalt seirata nii sisuliste strateegiaeesmärkide saavutamist, valitud meetmete sobivust seadus sihtide saavutamiseks kui ka rahastamisvõime optimaalsust. Sealhulgas võimaldab indikaatorite järjepidev seire hinnata, kui kaugel seadus eesmärkidest ollakse ja milline on eesmärgi poole liikumise dünaamika, ning seda meetmete ja	Indikaatorid ei suuda anda poliitikakujundajatele ega rakendajatele sisulist infot, mil määral on eesmärgid saavutatud / kui kaugel ollakse eesmärkide saavutamisest, ega suuda

Järeldused ja soovitused

	kui eesmärgi saavutamise poole liikumine ei ole olnud ootuspärane/piisav	vastupidi – vajab lisameetmeid / uusi meetmeid / lisarahastust, et saavutatud saada		rahastamisandmetega kõrvutades hinnata, kas ja milliseid muudatusi võib olla vaja teha	olla usaldusväärne alus vajadusel eesmärkide, lahenduste või eelarvevahendite otstarbekuse hindamiseks ja vajadusel muutmiseks
--	--	---	--	--	--

2 ÕPETAJATE JA KOOLIJUHTIDE PROFESSIONAALSE ARENGU TOETAMINE JA MUUTUNUD ÕPIKÄSITLUS

Järeldus	Soovitus	Põhjendus, miks soovitus on asjakohane	Kellele on soovitus suunatud	Oodatav mõju	Riskid, kui järeldusega ei tegeleta
Õpetajate ja koolijuhtide täienduskoolitussüsteemi tsentraliseerimine oli õige samm, kuid poliitikakujunduse puudujääkide tõttu ei ole see saavutanud oma peamist eesmärki: MÕKi rakendumist koolides	Kui MÕK jääb üheks hariduspoliitiliseks eesmärgiks ka uuel strateegiaperioodil, on vaja tagada, et võimalikult paljud poliitika sihtgrupid ja rohujuuresandide rakendajad (sh õpetajad ja koolijuhid) saavad MÕKist ja selle rakendamisevajadusest ühtmoodi aru	Poliitika sihtgruppide ja rohujuuresandide rakendajate seas levib palju eri arusaamu MÕKi olemusest ja tähendusest. Üksmeelt pole ka küsimuses, kas ja kuidas õpikäsitus üldse muutuma peaks	HTM, KOVID	Suurem üksmeel MÕKi olemuses ja rakendamisevajaduses poliitika sihtgruppide ja rohujuuresandide rakendajate (sh õpetajate ja koolijuhtide) seas ning sellest tulenev tulemuslikum MÕKi rakendumine	Segadus MÕKi tähenduse ja rakendamisevajaduse ümber ning sellega kaasnevad rakendamiskasvud
	Viia lõpule toimiva õpetajate ja koolijuhtide enesehindamisinstrumenti arendamine, lõimida see täienduskoolituste prioriteetsete teemade määratlemise protsessi, ning jätkata iga-aastaseid partneritevahelisi arutelusid täienduskoolituste prioriteetsete teemade määratlemiseks	Ehkki täienduskoolitussüsteemi tsentraliseerimise ühe elemendina planeeriti luua õpetajate ja koolijuhtide täienduskoolitusevajadusi kaardistav ja sellest HTMi teavitav enesehindamisinstrument, ei ole seda tänaseks sellisel kujul loodud ning eesmärgipäraselt tööle rakendatud	HTM, rakendus- asutused	Täienduskoolitussüsteem, mis võtab arvesse nii riiklikke hariduspoliitilisi prioriteete, ajakohasemaid haridusuuringuid, kui ka õpetajate ja koolijuhtide spetsiifilisi arenguvajadusi	Täienduskoolitused ei ole vastavuses sihtgruppide vajadustega
	Jätkata süsteemset tegevust koolijuhtide kompetentsi, sh õpetajate analüüsimise ja motiveerimise ning võimalikult sisuliste arenguvestluste pidamise arendamiseks	Kuna tsentraalses süsteemis ei sõltu õpetajate täienduskoolitustel osalemise otsused mitte kohustusest koolitustel osaleda, vaid õpetajate isiklikust motivatsioonist ning nii enda kui koolijuhid tehtud koolitusevajaduse analüüsist, on oluline, et koolijuhid suudaksid õpetajaid selles protsessis asjatundlikult toetada. Praegu on viiteid, et koolijuhtide	HTM, rakendus- asutused	Täienduskoolitused, kus õpetajad osalevad, on vastavuses nende arenguvajadusega	Õpetajad osalevad koolitustel, mis ei ole parimal moel vastavuses nende arenguvajadusega

Järeldused ja soovitused

		võimekus ja kasutatavad praktikad on kooliti väga erinevad			
	Arendada kesket andmebaasi Juhan nii, et see vastaks talle esialgu pandud ootustele – koondaks kogu Eestis õpetajatele ja koolijuhtidele pakutavate täienduskoolituste infot ning oleks nii koolitusteenuse pakujatele kui ka tarbijatele mugav kasutada. Siduda andmebaas EHISega nii, et koolitusele registreeruv isik ei sisesta oma haridustöötajastaatust ise, vaid selle info kuvab EHIS – see välistaks vääregistreerumistest tulenevat asjatut osaluskohtade kinnihoidmist. Andmebaasi arendamise protsessis teha koostööd nii koolitusteenuse pakujate kui tarbijatega, hankimaks väärtuslikku tegelikel kogemustel ja vajadustel põhinevat sisendit	Ehkki täienduskoolitussüsteemi tsentraliseerimise üks olulisemaid elemente oli info killustatuse vähendamine, ei ole keskne andmebaas Juhan talle pandud eesmäärke täitnud ning nii teenuse pakujad kui ka tarbijad kasutavad andmebaasi vähe. Andmebaas ei ole EHISega piisaval määral seotud ega suuda seega vääregistreerumiste arvu miinimumini viia	HTM, rakendus- asutused	Täienduskoolitusinfo killustatuse vähenemine, vajaliku info jõudmine enamate sihtgruppideni, vääregistreerumiste vähenemine	Täienduskoolitusinfo on endiselt killustunud ning olulise infoni jõuavad aktiivseimad, kuid mitte tingimata need sihtgruppid, kes koolitusi väga vajaksid
	Töötada välja MÕKi rakendumist mõõtev näitajate süsteem ning algselt instrumendi abil selgivatele teadmistele tuginedes üksikujuhtumitena korraldatavaid kooli ja ülikooli kompetentsikeskuste vahelisi MÕKi järeleaitamisprojekte koolidele	Ehkki MÕKi rakendumist mõõtev põhinäitaja planeeriti välja töötada hiljemalt 2016. aastaks, ei ole seda tänaseni tehtud	HTM, ülikoolid	Võimalikult selge ja tõepärane pilt MÕKi rakendumisest koolide kaupa ning võimalus koolidele läheneda ja aidata järele just neid koole, kus on MÕKi rakendamise kõige enam raskusi	Puudub selge ülevaade MÕKi rakendumisest koolide kaupa ning seega ka võimalus enim abi vajavaid koole järele aidata
	Tugevdada koostöövõrgustikku HTMi ja täienduskoolituste pakujate vahel ning lähtuda täienduskoolituste valiku määramisel ja süsteemi jooksval arendamisel kohaneva õppimise põhimõttest, st sellest, et HTM, täienduskoolituste pakujad ja vajadusel teised olulised osapooled informeerivad järjepidevalt üksteist	HTMi ja ülikoolide vaheline koostöö, sh teadmiste ja kogemuste jagamine, on aastate jooksul muutunud üha nõrgemaks; keerukus ebapopulaarsete täienduskoolituste valikust eemaldamise tõttu	HTM, ülikoolid	Olles pidevalt täienduskoolitustel osalenu tagasiside järgi kohandatud, on täienduskoolituste valik õpetajate seas populaarne ja neile meelepärane	Vaatamata sellele, et ülikoolid teavad, millised koolitused on ebapopulaarsed ja saavad negatiivset tagasisidet, ei kohandata selle järgi täienduskoolituste valikut või ei tehta seda piisavalt aegsasti

Järeldused ja soovitused

	süsteemi võimalikest kitsaskohtadest ning püüavad neid jooksvalt lahendada				
	Teha järjepidevat tööd täienduskoolituste atraktiivsemaks muutmise nimel, pöörates esmajoones tähelepanu sellele, et teooria ja praktika oleksid tasakaalus, et koolituste läbivijad annaksid osalenutele piisavalt sisulist ja individuaalset tagasisidet, et koolitused oleksid sisutihedad, ning et lektoritena oleks senisest enam kaasatud praktikud	Täienduskoolitustel osalenute tagasisidest ilmneb, et kui rahulolu koolituste rakendatavusega on kõrge, siis vähem ollakse rahul koolituste teooria ja praktika tasakaalu, koolitustel saadud tagasiside mahu, praktikute kaasamise määra ning koolituste intensiivsuse astmega	Ülikoolid	Järjest populaarsemad ja atraktiivsemad täienduskoolitused	Täienduskoolitustel osalenute ebapiisav rahulolu koolituste teatud elementidega
	Kaaluda trahvide rakendamist kõikides täienduskoolitustele registreerimise süsteemides (sh nii keskses andmebaasis kui teenusepakujate infosüsteemides) neile koolitustele registreerunutele, kes jätavad koolitustele tulemata või annavad oma loobumisest teada liiga hilja (vahetult enne koolituse algust)	Ülikoolide esindajate sõnul on koolitustel osalemisest loobumist endiselt liiga palju ning arvestades, et iga koolitusel tühjaks jäänud koht on asjatu ressursikulu, peaksid koolitustele registreerunud võtma registreerumist tõsiselt ning selle eest vastutama	HTM, ülikoolid, rakendus- asutused	Võimalikult tõhus koolituskohtade täitumine, sh koolitustele tulemata jäänute ja vahetult enne koolituse algust loobunute osakaalu märkimisväärne langus	Esineb endiselt vastutustundetut koolitustele registreerumist ja osalemisest loobumist, mistõttu ei ole kohtade jaotamise süsteem lõpuni ressursisäästlik
	Analüüsida veel tsentraalsete täienduskoolituste praegust formaati ja osalustingimusi ning kaaluda nende muutmist nii, et täienduskoolitusel oleks võimalik ja soositud osaleda mitmel ühe kooli õpetajal korraga	MÕKi rakendumine eeldab muutusi koolikultuuris, mis tähendab, et tegemist on kollektiivse protsessiga; MÕKile orienteeritud täienduskoolitustel on aga sageli seatud piirangud – ühest koolist saab osaleda vaid 1–2 õpetajat. Nii õpetajad kui koolitajad leiavad, et 1–2 inimest kooli õpikäsitust muuta ei saa	HTM, ülikoolid	Täienduskoolitustel osalemise kasutegur koolile on senisest märkimisväärselt kõrgem	Täienduskoolitustest saavad kasu küll õpetajad individuaalselt, kuid kooli, sh koolikultuuri muutumise ja MÕKi rakendumise, jaoks on kasutegur väike
	Läheneda MÕKi rakendamisele süsteemselt ja valdkonnaüleselt, analüüsides mh välisindamissüsteemi võimaliku muutmise ideed, ning püüdes leida võimalusi koolide toetamiseks tugimeeskonna (sh	Õpetajad ja koolijuhid leiavad, et sageli ei takista MÕKi rakendamist mitte õpetajate teadmiste/oskuste vähesus, vaid hoopis süsteemsed tegurid, nt õppekava mahukus ja vajadus valmistada õpilasi ette	HTM, KOVid, koolid	Õpetajatel on vabaneva (ajalise, emotsionaalse jms) ressursi arvelt senisest enam võimalusi MÕKi rakendamisega tegeleda	Õpetajate (ajalise, emotsionaalse jms) ressursipuudusest tingitud vähene suutlikkus MÕKi rakendada

Järeldused ja soovitused

	abiõpetajate) tagamise ja arendamise kujul	tasemetöödeks ning tugimeeskonna nappus koolis			
Koolimeeskondade ühise õppimise üritused olid osalenute hinnangul üldiselt väga tulemuslikud, kuid projektides osalenute ring võinuks olla avaram	Uurida üksikasjalikult põhjuseid, miks paljud haridusasutused projektide taotlemises ei osale	Arvestades koolimeeskondade ühise õppimise ürituste suurt kasutegurit, võiks projekti taotlejate ja läbiviijate ring olla võimalikult lai; kuivõrd praegu see nii ei ole, on vaja uurida põhjuseid, miks paljud haridusasutused protsessist kõrvale jäävad	HTM	Koos asjakohaste meetmetega kasvab projektitaotlusi kirjutavate haridusasutuste ring	Jätkub ja kinnistub kihistumine haridusasutuste seas – parema projektitaotluste kirjutamise kompetentsiga asutused osalevad projektides aktiivselt ja vähese suutlikkusega asutused jäävad protsessist kõrvale
	Arendada süsteemselt haridusasutuste projektitaotluse kirjutamise ning aruandluse tegemise võimekust	Kuna on viiteid, et osa haridusasutusi jääb projektidest kõrvale madala projektitaotluste kirjutamise võimekuse tõttu, on oluline nende suutlikkust arendada	HTM, KOVID	Koos asjakohaste meetmetega kasvab projektitaotlusi kirjutavate haridusasutuste ring	Jätkub ja kinnistub kihistumine haridusasutuste seas – parema projektitaotluste kirjutamise kompetentsiga asutused osalevad projektides aktiivselt ja vähese suutlikkusega asutused jäävad protsessist kõrvale
	Motiveerida kohalikke omavalitsusi nende haldusalas paiknevaid haridusasutusi kõrvaliste projektide taotlemisel toetama	Kuna on viiteid, et osa haridusasutusi jääb projektidest kõrvale madala projektitaotluste kirjutamise ja projekti juhtimise võimekuse tõttu, oleks abiks, kui kohalikud omavalitsused haridusasutusi selles toetaksid	HTM	Suureneb projektides osalevate haridusasutuste ring	Jätkub ja kinnistub kihistumine haridusasutuste seas – parema projektitaotluste kirjutamise kompetentsiga asutused osalevad projektides aktiivselt ja vähese suutlikkusega asutused jäävad protsessist kõrvale
Koolimeeskondade ühise õppimise üritused olid osalenute hinnangul üldiselt väga tulemuslikud, kuid oli	Täiustada projektile järgneva aruandluse süsteemi – projektides osalenud võiksid rahastajaid õpiürituse hinnangulisest mõjust informeerida	Arvestatav osa projektides osalenutest tõi tulemusaruannetes välja, et vahetult peale projekti lõppu on projekti tegelikke	HTM, rakendus-asutused	Põhjalikum tagasiside projektides osalenutelt ja võimalus tagasisidest õppida	Ebaühtlase põhjalikkuse ja sisukusega tagasiside ja ebapiisavad

Järeldused ja soovitused

arvestatav hulk neidki projektides osalenuid, kes andsid projekti vähese või rohke tulemuslikkuse kohta järelduste tegemiseks liiga nappi tagasisidet	(ka) mõned kuud või pool aastat peale projekti lõppu, ning projektides osalenuid tuleks julgustada andma võimalikult põhjalikku ja avameelset tagasisidet	tagajärgi keeruline hinnata, mistõttu oleks mõistlik teha seda pikema ajavahemiku möödudes; oli ka arvestatav hulk neid, kelle tagasiside oli väga lakooniline			võimalused tagasisidest õppida
Programmi käigus on loodud kaasaegne ettevõtlusõppe metoodika, mis annab Eesti ettevõtlusõppele ühtse raamistiku ja millele saab peale programmi lõppemist tugineda. Metoodika kaasaajastamine pärast programmi lõppu ja ajakohastatud metoodika jõudmine koolideni ei ole praegu selge	Töötada välja süsteem metoodika ajakohasena hoidmiseks ning koolidesse viimiseks pärast programmi lõppu	Väljatöötatud mahukaid metoodilisi dokumente on vaja uuendada praktika ja muutuste järgi ühiskonnas. Kuigi programmi tegevused on viidud ülikoolide juurde selleks, et need oleks jätkusuutlikumad, siis praegu ei ole selge, kas ja kes jätkutegevusi rahastama ja korraldama hakkab. Õpetajate ja spetsialistide võrgustik ei toimi praegu sellisel määral, et see vabatahtlikkusel põhinedes neid tegevusi üleval hoiaks	HTM	Tulevikus toimib Eestis süsteemne ettevõtluse ja ettevõtlikkuse õpe. Ettevõtlus- ja ettevõtlikkuse õppe metoodilisi materjale ajakohastatakse perioodiliselt. Materjalide kasutamiseks korraldatakse koolitusi	Loodud materjalid jäävad seisma, neid ei kasutata praktilises töös ja ettevõtluse ning ettevõtlikkuse õpe on ebaühtlase kvaliteediga
EÕSi raamistikus puuduvad indikaatorid, mis võimaldavad mõõta programmi tulemusena toimunud ettevõtlikkuspädevuse või ettevõtlusaktiivsuse muutusi	Töötada välja mõõdikud, nt noorte loodud ettevõtete arv (õpilasfirmade statistika), noorte osakaal, kelle esimene või teine hõivestaatus on ettevõtja (nt ETU põhjal)	Kui ühtegi mõjuindikaatorit pole, siis ei saa tegevuse mõju hinnata. Ainult väljundindikaatorite kasutamisel ei ole võimalik hinnata, kas tegevusel on olnud ka soovitatav mõju. Ettevõtlikkuse mõõtmine on keeruline, seetõttu tuleks kaaluda selliseid indikaatoreid, mida on võimalik lihtsamalt mõõta	HTM	On võimalik hinnata ettevõtlusõppe mõju. Selle põhjal saab anda hinnangu programmi asjakohasusele laiemalt ning vajadusel teha tegevustes muudatusi. Samas on indikaatoris keeruline eristada ettevõtlusõppe mõju üldisest majandusstruktuuri muutusest	Tegevuste tulemusena ei kasva ettevõtlikkuse ja ettevõtluse aktiivsus, aga sellest ei teata. Jätkatakse ebaefektiivsete tegevustega
Programmi „Edu ja tegu“ täienduskoolituste sihtgrupp on piiratud ettevõtlusõpetajatega ning aineõpetajatega, kes kavatsevad ettevõtlusõpet pakkuma hakata. Ettevõtlikkuse lõimimiseks juhtudel, kus õpetaja	Laiendada ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe koolitusi aineõpetajatele või tagada, et ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe koolitus toimub väljatöötatud metoodiliste materjalide põhjal teiste koolituste käigus	Riikliku õppekava järgi on kõigi õpetajate (mitte ainult ettevõtlusõpetajate) ülesanne õpilaste ettevõtluspädevust arendada ning täienduskoolitused aitaksid seda paremini teha	HTM, ülikoolid	Ettevõtlikkuse ja ettevõtluse õpetamine üldpädevusena on eri õppeainetesse paremini lõimitud	Ettevõtluspädevuse lõimimine aineõppesse on juhuslik ja ebasüsteemaalne

Järeldused ja soovitused

ettevõtlusõpet pakkuda ei kavatse, koolitusi ei tehta					
Esineb oluline konkurents õpetajate ressursi kasutamiseks eri programmide rakendamisel. Programmidega liitumine sõltub õpetaja aktiivse huvi olemasolust ja programmidest, millega kool on juba liitunud	Hinnata, kas programmide omavaheline konkureerimine koolide õpetajate ressursile on riiklikult soovitatav olukord või mitte	See, et eri programmid konkureerivad õpetajate ressursile, on ühelt poolt hea, sest programmide arendajad ja elluviijad peavad selle tõttu tegema lisapingutusi selleks, et programmid oleksid asjakohased, huvitavad ja lisandväärtust pakkuvad. Samas, kui seatakse riiklikud eesmärgid, mida soovitakse laiaulatuslikult saavutada, siis loob programmide omavaheline konkureerimine selleks takistusi. Kuna ei ole teada, kumb strateegia on soovitatav, siis tuleks läbi mõelda ja sõnastada programmpõhiste tegevuste lähenemise alused	HTM, koolid	Selgem perspektiiv, kuidas ja milline ulatus programmidel saab olla	Üksikute või suure hulga programmide tegevuste ulatus jääb väikeseks. Programmide ja tegevuste hulk on suur ning nende rakendamine sõltub programmi elluviijate võimekusest õpetajaid kaasata. Programmid, kus sellele pole piisvalt tähelepanu pööratud, ei rakendu või jäetakse uute huvitavate programmide tulles eelnevate programmide tegevused lõpuni viimata

3 KOOLIVÕRGU KORRASTAMINE

Järeldus	Soovitus	Põhjendus, miks soovitus on asjakohane	Kellele on soovitus suunatud	Oodatav mõju	Riskid, kui järeldusega ei tegeleta
Demograafilise trendi kohaselt vajadus koolivõrku korrastada eeldatavasti püsib	Jätkata koolivõrgu korrastamist	Koolivõrgureformi õnnestumine eeldab riigi partnerlust ja koostööd kohalike omavalitsuste, haridusasutuste ja osapooltega, et tagada koolivõrgu korrastamine hariduspoliitilistest eesmärkidest ja demograafilisest trendist lähtudes	HTM, kohalikud omavalitsused, haridusasutused, osapooled	Juhul, kui riigi olulisemaid hariduspoliitilisi otsuseid hõlmava strateegia eesmärk on endiselt koolivõrk korrastada, on mõistlik seda teha pikema perspektiiviga ja koostöös, et see vastaks eeldatavasti paremini eri osapoolte ootustele ja vajadustele	Vaatamata rahaliste vahendite piiratusele, panustatakse ebamõistlikus proportsioonis (sh arvestades pikemaajalist perspektiivi) koolivõrgu ülalpidamisele, mis ei vasta tänapäevastele nõuetele ja vajadustele ning on ressursimahukas
Koolivõrgu korrastamine kui koolipidajate kaalukas otsus vajab realiseerumiseks riigi ja kohalike omavalitsuste sisulist koostööd ja jätkuvat rahalist toetust	Jätkata sisulisi arutelusid ja kokkulepeteni jõudmist kohalike omavalitsustega, kes koolipidajatena on põhipartneriteks koolivõrgu laiemale korrastamisel	Eeldatavasti võib kohalike omavalitsuste valmisolek koolivõrgu teema lauale võtta suurendada 2021. aasta kohalike omavalitsuste valimiste paiku. Seetõttu on koolivõrgu korrastamise eesmärgi saavutamiseks oluline riigi õigeaegne valmisolek selleks, et kohalike omavalitsuste koolivõrguotsuseid toetada Eeldades, et koolivõrgu korrastamise eesmärk püsib ja sellega kaasneb investeerimisvajadus, milleks KOVidel iseseisevat suutlikkust napib, on koolivõrgu korrastamise otsuste ja tegevuste kestmiseks vaja jätkata ka riigipoolsete tugimeetmete pakkumist	HTM, kohalikud omavalitsused	Osapoolte kokkulepetele tuginevad koolivõrgu korrastamise otsused tagavad eeldatavasti paremad tulemused. Tagamaks hariduspoliitilisest eesmärgist lähtuv kvaliteetne haridus, arvestades seejuurest demograafilist rahvastiku vähenemise trendi ning ressursside piiratust, on otstarbekas koolivõrgu korrastamisega jätkata, et keskenduda seekaudu enam hariduse sisu kvaliteedile ja sellele, et pakkuda ajakohast õpikeskkonda ja optimeerida tehnilise baasi kulusid	Koolivõrgu korrastamine kui väga ressursi- ja ajamahukas protsess vajab realiseerumiseks lisaagea ja -vahendeid Ilma riigipoolse rahalise toeta puudub suurel osal kohalikel omavalitsustel investeerimissuutlikkus koolivõrgu korrastamise otsuste tegemiseks
Koolivõrguprogrammi investeringute mõju pole võimalik nii lühikese toimeaja ja vähestes koolides rakendada investeringutoetuste kontekstis veel üheselt hinnata	Hinnata mõne aja möödudes nii tulemusi kui ka mõõdikute sobivust, kas need kirjeldavad seatud sihtide poole liikumist.	Hinnata reformi mõju siis, kui see on jõudnud realiseeruda rohkemates koolides ja piisava aja möödudes, mil võimalikud mõjud on saanud avalduda. Praegune hindamine näitab tulemusnäitajate üldist langust, millest ei eristu koolivõrgu korrastamises osalenud (teistest positiivsemate näitajatega)	HTM, kohalikud omavalitsused, haridusasutused, osapooled	Reform saavutab soovitud eesmärgid	Reform ei saavuta soovitud eesmäärke

Järeldused ja soovitus

Koolivõrguprogrammi eesmärkide, saavutustasemete ja moodsuste süsteem on ebaühtlane	Mõelda terviklikult läbi moodsuste süsteem ja mida just koolivõrgu-investeeringutega on võimalik saavutada	Määratleda kõnekad moodsused, mis võimaldaksid sisuliselt hinnata reformi mõju, sh mõju nii kvaliteedi- kui efektiivsusnäitajatele	HTM, kohalikud omavalitsused, haridusasutused, osapooled	Selgem arusaam, kuidas investeeringud koolivõrku parandavad hariduse sisueesmärkide saavutamist (sh kvaliteeti) ja efektiivsust (sh tehnilisi näitajaid, kulude optimaalsust)	Investeeringute ebaselge eesmärgistatus, mistõttu on keeruline hinnata nende põhjendatust ja optimaalsust seatud sihtide saavutamiseks
--	--	--	--	---	--

4 DIGIPÖÖRE HARIDUSES JA UUENDUSLIK ÕPPEVARA

Järeldus	Soovitus	Põhjendus, miks soovitus on asjakohane	Kellele on soovitus suunatud	Oodatav mõju	Riskid, kui järeldusega ei tegeleta
Õpetajate taseme- ja täienduskoolitus on toetanud nende digioskuste arengut, kuid suure osa õpetajate digioskuste tase ei pruugi olla siiski piisav, et tulemuslikult integreerida digivahendite ja digiõppematerjalide kasutamist õppeprotsessi ning toetada õpilaste digipädevuste arengut	Vaadata üle õpetajakoolituse digipädevuste õppe maht, õppe praktilisus ning käsitletavate digioskusteemade ulatus	Ligi poolte viimase kolme aasta jooksul klassi- või aineõpetaja eriala õppe lõpetanute hinnangul andsid õpingud tööks piisavad digioskused, kuid sama palju oli ka neid, kelle hinnangul ei olnud õpingud piisavad. Probleemiks on nii digioskuste õppe ebapiisav maht kui ka õppe sisu ja korraldus	Ülikoolid	Paraneb digioskuste omandamise tase õpetajakoolituse käigus	Õpetajate digioskused jäävad ebapiisavaks, mistõttu ei suuda õpetajad küllalt toetada õpilaste digipädevuste arengut ega integreerida õppetöösse digivahendite ja digiõppematerjalide kasutamist
	Soodustada õpetajate ja õppejõudude järjepidevat täienduskoolitustel osalemist. Pöörata erilist tähelepanu vanematesse vanusegruppidesse kuuluvate õpetajate ja õppejõudude digioskustaseme parandamisele, motiveerides neid täienduskoolitustel osalema. Oluline on arendada võimet oma digioskusi iseseisvalt täiendada	Vaid veidi üle poole õppejõududest ja veidi alla poole õpetajatest hindab oma digioskusi heaks	Iseseisev digioskuste omandamine ning sagedasem täienduskoolitustel osalemine tagab kõrgema digioskuste taseme	HTM, õpetajate täienduskoolituse korraldajad, koolid	Õpetajate ja õppejõudude digioskuste tase paraneb, teadmised ja oskused on kaasaegsed
Tuntakse puudust kontseptsioonist, mis on digioskused ja milliseid digioskusi (digioskuste valdkondi) õpetajad oma töös vajavad	Tuleks töötada välja ühtne kontseptsioon, mis määraks, mis on digioskused ja milliseid digioskusi õpetajad oma töös vajavad	Selleks, et digioskuste õpet paremini korraldada nii taseme- kui ka täiendõppes, peab olema kõigile selge, millised digioskused on õpetajate töös vajalikud	HTM, ülikoolid	Koolituspakkujad, ülikoolid, koolijuhid ning ka õpetajad ise saavad digioskuste arengut paremini juhtida, sest on selgelt määratletud, milliseid digioskusi õpetajatöös on vaja	Kui ei ole olemas selget kontseptsiooni, siis digioskuste arendamine pole piisavalt süstemaatiline ning õpetajatöök vajalikes digioskustes on puudujäägid
Haridustehnoloogiline tugi õpetajatele on hädavajalik, et jõuda õppimisel ja õpetamisel kaasaegse digitehnoloogia	Arvestada koolide rahastamismudelid nende üha kasvavat vajadust haridustehnoloogilise toe järele	Koolide praegused palgavahendid ei võimalda haridustehnoloogide tööle võtta	HTM, koolid	Paraneb koolide valmisolek digitehnoloogiate integreerimiseks õppeprotsessi	Digiõppe areng koolides jääb ebaühtlaseks, uued tehnoloogilised lahendused ei ole kõigile õpilastele kättesaadavad

Järeldused ja soovitused

otstarbeka ja tulemusliku rakendamiseni	Töötada välja täienduskoolitus-programmid osalise tööajaga töötavatele õpetajatele haridustehnoloogiliste kompetentside omandamiseks	Haridustehnoloogidele ei ole väiksemates koolides sageli võimalik pakkuda täiskoormust, mistõttu oleks mõistlik võimaldada osakoormusega töötavatel õpetajatel omandada lisaks haridustehnoloogi kompetentsid	HTM, ülikoolid, koolid	Paraneb haridustehnoloogilise toe kättesaadavus ka väiksemates koolides, mis aitab ühtlustada digiõppe arengut Eesti koolides	Haridustehnoloogilise toe ebapiisava kättesaadavuse tõttu jääb digiõppe areng koolides ebaühtlaseks
Digiseadmete ja interneti liigkasutamisega seotud riskid ja probleemid noorte seas mõjutavad õpetajate ja lapsevanemate hoiakuid digivahendite kasutamisse õppetöös	Kavandada teavitustegevused, et selgitada, mis eesmärgil ja kuidas digivahendeid õppetöös kasutatakse	Õpetajad ja lapsevanemad on mures, kuidas tagada tasakaal uute ja traditsiooniliste õppemeetodite ja -vahendite vahel, mis toetaksid kõige paremini õpilaste arengut	HTM, koolid	Kasvab õpetajate kindlustunne ja valmisolek digiseadmeid õppetöös kasutada. Lapsevanemad toetavad digivahendite kasutamist õppetöös	Õpetajad ei soovi digiseadmeid õppetöös kasutada. Lapsevanemad ei toeta digiseadmete kasutamist õppetöös
Digipöörde programmis kavandatud tegevuste tulemusena on oluliselt laienenud koolide võimalused digiõppevara eesmärgipäraseks kasutamiseks, kuid enam tähelepanu tuleb pöörata e-koolikotis olevate õppematerjalide kvaliteedi ning digiõpikute turul konkurentsi tagamisele	Jätkata süsteemsete digiõppevara loomise tegevustega digipöörde programmis seatud prioriteetide järgi	Kommertsalustel töötavate kirjastuste jaoks ei ole spetsiaalsetele sihtrühmadele (HEV-õpilased, kutseõppeõpilased) digiõppevara loomine majanduslikult tasuv, seega on oluline riigi toetus nende sihtrühmade digiõppevara loomisele	HTM, Innove	Paraneb digiõppevara kättesaadavus spetsiaalsetele sihtrühmadele	Spetsiaalsetele sihtrühmadele ei ole digiõppevara kasutamine kättesaadav
	Pöörata e-koolikoti arendamisel tähelepanu portaalis olevate materjalide kvaliteedi ning kasutusmugavuse tagamisele. Töötada välja kvaliteedimärgisüsteem, mille alusel portaali kasutajad saaksid infot selle kohta, kas õppematerjal on läbinud välise kvaliteedikontrolli, või rakendada kasutajate tagasisidesüsteemi	Õpetajad ei usalda e-koolikotis olevate õppematerjalide kvaliteeti, mistõttu on nende kasutamine koolides tagasihoidlik	HTM, Innove, HITSA	Suureneb e-koolikotis olevate õppematerjalide kasutamine õppetöös	E-koolikotis olevate õppematerjalide kasutamine jääb koolides tagasihoidlikuks. Õpetajad eelistavad muude platvormide digiõppematerjale
	Jätkata digiõpikute kättesaadavuse toetamist põhikoolidele selliselt, et koolidele	Ühe digiõpikute platvormi suuremahuline riiklik toetamine võib vähendada konkurentsi digiõpikuturul	HTM	Paraneb digiõpikute kättesaadavus ja valikuterohkus.	Digiõppematerjalide arendamine on pidurdatud ja turul olevate digiõppematerjalide valik on väike

Järeldused ja soovitused

	on kättesaadavad eri kirjastuste digiõpikud.	ja pärssida pikas perspektiivis valdkonna arengut		Digiõpikute kasutusaktiivsus koolides suureneb	
Täiskasvanutele digipädevuskoolituste pakkumise riiklikul toetamisel tuleb lähtuda sellest, kuivõrd oluline on konkreetne oskus ühiskonnale	Jätkata riigi rahastatud koolituste pakkumist madala haridustasemega ja vanemaealiste sihtrühmale ning tegeleda teavitusega digioskuste vajalikkusest	Digitaalne kirjaoskus on tänapäeva ühiskonnas toimetuleku baasoskus, mille omandamine peaks olema kõigile kättesaadav. Kõige enam vajavad digitaalse kirjaoskuse parandamist madala haridustasemega ja vanemaealised inimesed, kes samas ei ole ise varmad koolitustel osalema	HTM, MKM, SOM, õppe-asutused, täiendus-koolituse pakkujad	Paranevad madala haridustasemega ja vanemaealiste inimeste digioskused	Madala haridustasemega ja vanemaealiste digioskuste puudulikkus pärsib nende e-teenuste kasutamist ja konkurentsivõimet tööturul
	Määratleda kõrgemate IT-oskustega seotud koolituste pakkumisel, millise turutõrke ületamiseks see koolitus riiklikult korraldatakse ning kas sellega ei kaasne ettevõtjate või sektorite jaoks konkurentsimoontust	Riiklikult peaks kõrgemate IT-oskustega seotud koolitusi toetama juhul, kui nendel osalemises on turutõrge – oskus on vajalik ühiskonna jaoks, kuid osapooled (ettevõtja ja töötaja) sellist oskuste omandamist mingil põhjusel ei finantseeri	HTM, MKM	Riigi ressursside otstarbekas ja tõhus kasutamine ühiskonna jaoks oluliste digioskuste omandamise toetamisel	Riigi ressursside ebatõhus kasutamine. Ebapiisava digioskustasemega elanikkond turutõrke korral
Uudsete IT-sektori tööjõuvajaduse tagamiseks väljatöötatud õppeprogrammide pakkumine ei ole kestlik. Puudub süsteem nende jätkamiseks pärast struktuurivahendite programmiperioodi lõppu	Integreerida projektide elluvijate ja tasemeõpet pakkuvate asutuste koostöös uudsed, häid tulemusi pakkuvad lahendused süsteemseks haridusasutuste juures pakutavaks õppeks	Uudsete edukate lahenduste jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja luua süsteemne lahendus	HTM, MKM, projektide elluvijad, õppe-asutused	Uudsed ja hästi töötavad projektipõhised koolitused muutuvad süsteemselt ja regulaarselt toimivateks lahendusteks	Uudsed lahendused jäävad projektipõhisteks ning hääbuvad pärast projekti lõppu

5 TÄISKASVANUHARIDUS, KUTSEHARIDUS NING ELUKESTVA ÕPPE VASTAVUS TÖÖMAAILMA VAJADUSTELE

Järeldus	Soovitus	Põhjendus, miks soovitus on asjakohane	Kellele on soovitus suunatud	Oodatav mõju	Riskid, kui järeldusega ei tegeleta
Riigi rahastatud koolituste puhul, mis on mõeldud inimeste konkurentsivõime tõstmiseks tööturul, hindab inimeste koolitusvajadust koolitaja, ent süsteemset inimese vajadustest lähtuvat koolitusvajaduse hindamist ei toimu. Riikliku finantseerimise vajadust hindab koolitaja, kuid sihtrühma kuulumine tagab automaatselt tasuta õppe	Töötada riiklikult finantseeritud koolituste jaoks välja koolitusvajaduse hindamise süsteem, mis võimaldab koolitusi sihitada puudujääkide järgi inimeste oskustes ning kontrollida riikliku finantseerimise põhjendatust konkreetse inimese puhul	Riiklikult toetatud täiskasvanuõpe peaks olema suunatud sellele sihtrühmale, kes ise ei ole valmis koolituse eest maksma, kellel on koolitust vaja, ning valdkonnas ja mahus, milles koolitust on vaja. Seejuures peaks süsteem olema üles ehitatud selliselt, et välja selekteeritakse need inimesed, kel pole koolitusel osalemiseks riiklikku tuge vaja või kes ei vaja spetsiifilise valdkonna koolitust	HTM, SOM	Koolitused on efektiivsemad: suunatud inimese vajadustest lähtuval õppele. Riiklik täiskasvanukoolituse rahastus on paremini suunatud, välistades turutõrke puudumisel riiklikult kompenseeritud koolitamise	Riiklike vahendite ebaefektiivne kasutamine. Riiklikult finantseeritakse inimestele üht liiki koolitust, kuigi tal oleks suurem vajadus teistsuguse koolituse järele. Riik finantseerib koolitusi inimestele, kellel ei ole koolitustel osalemiseks turutõrget
	Riikliku finantseerimise suunamiseks loodav koolitusvajaduse hindamise süsteem peab olema efektiivne, inimestele mugav kasutada ja sobituma olemasolevatesse struktuuridesse (nt töötukassa, karjäärinõustamine)	Uue struktuuri ja süsteemi loomine on kulukas ning dubleerimise vältimiseks on mõistlik kasutada ära juba olemasolevat oskusteavet ning infrastruktuuri	HTM, SOM	Luuakse efektiivne dubleerimist vältiv koolitusvajaduse hindamise süsteem	Loodav süsteem dubleerib teiste asutuste tegevusi, mistõttu kasutatakse riiklike vahendeid ebaefektiivselt. Luuakse süsteem, mille kasutamine ei ole mugav ja loobutakse üldse koolitustest
Koolitajatel on nõrgema konkurentsivõimega inimesi keeruline leida ja motiveerida neid koolitustele tulema	Pöörata tähelepanu motiveerimisele ja teavitusele ning pakkuda selleks koolitajatele kesket tuge	Koolitajatel ei ole otsest kokkupuudet inimestega, kes kuuluvad sihtrühma. Nendeni jõudmiseks on vaja eri osapoolte koostööd, sest igaühel üksikuna on sellise koostöö ülesehitamine keerukas	HTM	Koolitajatel on nõrgema sihtrühmaga inimeste koolitustele saamine lihtsam	Iga koolitaja tegeleb üksi oma oskuste ja teadmiste ning olemasolevate kontaktide piires inimeste otsimisega ja motiveerimisega. Erinevad koolitajad konkureerivad sama sihtrühma pärast
Madala haridustasemega inimeste tasemeõppesse tagasitoomise tegevused on olnud asjakohased ja	Tagada stabiilne rahastus täiskasvanute gümnaasiumidele madala haridustasemega inimeste tasemeõppesse	Tegevused on vajalikud ning peavad otseselt silmas sihtgrupi spetsiifilisi barjääre. Tegevused aga vajavad järjepidevat rahastust ega ole	HTM, KOV	Haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomine põhi- ja üldkeskharidusõppesse	Seniste tegevustega saavutatud positiivsed mõjud ei pruugi jätkuda. Kui täiskasvanute sihtgrupi spetsiifiliste barjääride

Järeldused ja soovitused

tulemuslikud, kuid projektipõhiselt rahastatuna ei ole mõju jätkusuutlik	tagasitoomiseks (teavitus jm) ning seal püsimiseks (nõustamine, individuaalkonsultatsioonid, tasanduskursused, õppekäigud jm)	teostatavad täiskasvanute gümnaasiumide tavapärase eelarvepiirangute tõttu		ning nende õpingute eduka lõpetamise toetamine, mittetatsionaarses õppes õppijate arvu languse pidurdumine	ületamisele suunatud tegevusi ei finantseerita, ei saavutata sihtgrupi seas soovitavaid eesmärke
Võtmepädevused (nt õpioskus) pole iseseisva teemana sihtgrupi jaoks piisavalt atraktiivsed	Õpioskuste õpetamine peaks olema integreeritud kõigisse täiskasvanukoolitustesse, sh tasemeõppesse ja tasulistesse kursustesse. See arusaam tuleks viia koolitajani koolitajate koolituse kaudu	Intervjuudest selgus, et madalama haridustasemega sihtgrupi kaasamine võtmepädevuste koolitustele oli edukam neil koolituspakkujatel, kes peitsid võtmepädevuste koolituse mõne teise koolitusteema sisse. See viitab võimalusele ja vajadusele integreerida võtmepädevuste koolitusi täiskasvanukoolitusse laiemalt, mis omakorda eeldab vastavate teadmiste ja oskuste viimist koolitajateni koolituste pakkumise kaudu	HTM	Paranenud võtmepädevused täiskasvanukoolituste läbijatel ning sellega seotud väljundid (koolitustel osalemise valmidus tulevikus, õpioskuste rakendamine töö- ja isiklikus elus)	Kui õpioskuste õpe ei ole integreeritud täiskasvanukoolitusse, ei jõua see tõhusalt sihtgrupini, kes seda kõige rohkem vajab
Tööturu ja õppe tihedama seostamise programmi (TÖTSP), selle meetme ja elukestva õppe strateegia (EÕS) eesmärgid ei ole omavahel hästi kooskõlas	Eesmärkide sõnastamisel ja järgnevate programmide kavandamisel tuleks vaadata, et omavaheline loogiline seos ja kooskõla säiliks: (1) kõrgema tasandi eesmärgid peavad olema üldisemad kui madalama taseme omad; (2) ühe ja sama tegevuse, meetme, programmi eesmärk peaks eri dokumentides ja tasanditel olema sõnastatud ühtemoodi	Täpsete ja ühete eesmärkide puudumine ei võimalda hinnata tegevuste tulemuslikkust ja asjakohasust	HTM	Järgnevate hindamistega on võimalik paremini hinnata tegevuste panust eesmärkide saavutamisse	Tegevuste asjakohasuse ja tulemuslikkuse hindamine on piiratud
Tööturu ja õppe tihedama seostamise programm ei toimi praegu eraldiseisva tervikprogrammina, mille tegevused sünergias programmile seatud konkreetset eesmärki	Visandada edaspidi programmipõhisel strateegilisel planeerimisel juba strateegia koostamise ajal ka rakendamise tasandi juhtimisskeem. See võimaldaks tegevus-meede-programm-strateegia loogika ja	Programmid peaksid olema koostatud ühtse loogika alusel, et oleks võimalik hinnata neis olevate tegevuste eesmärgipärasust	HTM	Järgnevatel perioodidel on selgem strateegia ülesehitus ning strateegilise visiooni operatsionaliseerimine tegevuste tasandil	Ei ole võimalik hinnata programmide toimimist (asjakohasust, tulemuslikkust, jätkusuutlikkust)

Järeldused ja soovitused

taotlevad. Selline olukord tuleneb programmide ja strateegia koostamise protsessi ülesehitusest	eesmärgid paremini vastavusse viia ning vajadusel muudatusi teha. Seejuures tuleks jälgida, et erinevad programmid on koostatud samasuguse loogika alusel (kas rahastamine, sisulised tegevused, haridustasemed või kombinatsioonid neist)				
Tegevuste alguses venisid mitmes TATis ettenähtud meetoodika arendustööd pikemaks, kui planeeriti	Edaspidi arvestada planeerimisel, et eri osapoolte hõlmamist eeldava arendustöö aeg peaks olema pikem, kui seni planeeritud	Arendustööle kuluv aeg on eri tegevustes süstemaatiliselt alplaneeritud. Sellest tulenevad tegevuste alguse ajanihked ja võib sattuda ohtu seatud indikaatorite taseme saavutamine	HTM, tegevuste elluviijad	2020+ perioodil on tegevustele kuluv aeg paremini planeeritud	Jätkub süstemaatiline arendustegevustele kuluva aja alahindamine
TÕTSPi programmi mõjuindikaatorid, mis on ühtlasi EÕSi üldised mõjuindikaatorid, on väga üldised, mille seosed tegevustega väga kauged. Hinnatakse ainult väljundindikaatoreid	Lisaks väljundindikaatoritele tuleks tegevuste mõju hinnata ja selleks indikaatorid välja töötada. Praegused TÕTSPi programmi indikaatorid on selleks liialt laiad. Arvestades, et TÕTSP ei toimi ühtse programmina, siis ei ole võibolla vajalik ega mõistlik mõjuindikaatoreid programmile koostada, vaid mõelda suuremate tegevuste mõjude hindamisele	Tegevuste väljundindikaatorid ei võimalda hinnata tegevuste mõju, vaid ainult tegevuste plaanipärasest rakendumist	HTM, tegevuste elluviijad	Hinnatakse, kas plaanipäraselt ellu viidud tegevused on saavutanud oodatud mõju	Puudub teadmine, kas mõju saavutati
Kutseõppe mainet parandavad tegevused ei ole senini suutnud anda eesmärgiks seatud tulemusi	Selle asemel, et jätkata praegusel kujul kutsehariduse maine tõstmist, tuleks enne mõtestada kutsehariduse koht Eesti haridusmaastikul ja õpiteel ning kujundada selle järgi visiooni toetavad mainetegevused koostöös ülejäänud tegevustega	Viimase kümne aasta jooksul on toimunud muutus, kus kutsehariduse õppuritest on alla 20-aastaste osakaal langenud 67%-lt 45%-le ja üle 25-aastaste osakaal kasvanud 15%-lt 40%-le. Mainetegevustel puuduvad otsesed mõõdikud, kuid EÕSi indikaatorite järgi soovitakse saavutada suurema osakaalu õpilaste suundumine pärast põhikooli kutseharidusse. Sellele	HTM	Kutsehariduse roll haridusmaastikul on selgelt mõtestatud ning kutseõppe maine on paranenud	Ebaefektiivsed tegevused. Kutseõppe maine ei parane. Kutseharidus ei ole populaarne noorte seas, vaid see muutub pigem täienduskoolitus- või ümberõppevõimaluseks täiskasvanud, juba (kõrg)hariduse omandanud inimestele. Kutsehariduse maine tegevused on suunatud aga noortele, et

Järeldused ja soovitused

		eesmärgile pole lähemale liigutud, vaid sellest kaugenetud			veenda neid kutseharidusse liikuma
Praktikakorralduse üks olulisemaid probleemkohti on ettevõtete vähene huvi praktikakohtade pakkumise vastu ning seda eelkõige kõrgharidustasemel ja väike-ettevõtetes	Jätkata praktika populariseerimisega tööandjate seas ja ühiskonnas laiemalt. Otsida lisaviise, kuidas praktikat populariseerida ning väikeettevõtteid praktikat pakkuma motiveerida	Uuringu käigus intervjueritud osapooled toovad välja seniste konkursside „Praktik <i>cum laude</i> “ ja „Parim praktikakoht“ olulisust ning vajadust taoliste tegevustega jätkata	HTM, Eesti Tööandjate Keskkliit	Ettevõtete huvi praktikakohtade pakkumise vastu kasvab, sh ka kõrghariduses ja väikeettevõtetes	Ettevõtete huvi praktikakohti pakkuda ei kasva. Praktikat ei väärtustata ühiskonnas piisavalt, koolidel ja õpilastel endil on keeruline praktikakohti leida
Toetus „Minu esimene töökoht“ võib tööandjale olla atraktiivsem kui töökohapõhine õpe. Seega võib eeldada, et meetmed konkureerivad omavahel	Nende kahe meetme kooskõla tuleks riigi tasandil kriitiliselt üle hinnata	Tegevused ei pruugi praegusel kujul olla kooskõlas	HTM, Eesti Töötukassa	Tegevused on omavahel kooskõlas ega dubleeri ja konkureeri üksteisega	Ressursside ebaefektiivne kasutamine
Venekeelsete tööandjate kaasamiseks PRÕMist toetatud tegevustesse ei looda eraldi venekeelseid materjale. Venekeelsete tööandjate kaasamiseks on vaja materjale selles keeles, mida nad valdavad	Lua venekeelsetes piirkondades venekeelsete tööandjate kaasamiseks venekeelsed infomaterjalid ning teha venekeelseid teavituspäevi ja koolitusi	Info kohaleviimiseks venekeelsete töötajate ja tööandjatega ettevõtetele peavad kohalikud koolid praegu kõik materjalid ise tõlkima	Innove	Venekeelsetes piirkondades on tööandjate kaasamine lihtsam, paraneb praktikakohtade ning töökohapõhise õppe võimaluste valik	Venekeelsed tööandjad jäävad kõrvale ning venekeelsetes piirkondades õppivatel inimestel on väiksem praktika- ja õpipoisioppekohtade valik
Praktika sõidu- ja majutustoetusi makstakse juhul, kui praktika on väljaspool Tallinna ja Tartut. Need on aga piirkonnad, kus asub suurim osa kvaliteetsetest eestikeelsetest praktikakohtadest	Võimaldada Ida-Virumaalt vene emakeelega õpilastel saada sõidu- ja majutustoetust praktikaks eestikeelsetes suurlinnades	Muudatus võimaldaks parandada korraga praktikavõimalusi ning toetada keeleoskuse arengut	HTM, Innove	Ida-Virumaalt pärit õpilaste praktikakohtade valik laieneb, keeleoskus paraneb keelekeskkonna efektiivse kasutamisega	Ida-Virumaa õpilastele kasutada olevate atraktiivsete eestikeelsete praktikakohtade hulk on piiratud
Õpetajakoolituse praktika jaoks ei maksta sõidu- ja majutustoetust, kui õpilane läheb praktikale oma kodukohta. Praktika on sageda töökohavaliku ja uute õpetajate leidmise viis.	Võimaldada selleks, et õpetajad valiksid praktikakohaks maapiirkondade koole, motivatsioonistipendiumit neile, kes teevad praktika väljaspool maakonnakeskust. Asendada	Praegune sõidu- ja majutustoetus ei motiveeri sooritama praktikat väljaspool Tallinna või Tartut. Selleks, et suunata tulevase õpetajaid maapiirkondade koole võimaliku praktika- ja töökohana kaaluma, tuleks toetada sellistesse kohtadesse	HTM, Innove	Õpetajaks õppivad inimesed valiksid meelsamini praktikakoha väljaspool linnu ja kaaluksid töökohana väiksemates asulates olevaid koole	Maakohtadesse liigutakse harvem praktikale ning väiksematesse koolidesse on õpetajaid keerulisem leida kui linnades

Järeldused ja soovitused

Õpetajad, isegi maapiirkondadest pärit, eelistavad praktikakohana suuremaid linnu	sõidu- ja majutustoetus motivatsioonistipendiumiga	praktikale suundumist. Oma kodukohta siirdumine on kõige tõenäolisem, seetõttu saaks motivatsioonistipendiumiga seda soodustada			
Õpetajapraktika juhendajate koolitused keskenduvad praegu ainult praktika korraldusele. Sellisena on need kogunud juhendajatele osalemiseks vähemotiveerivad ning ammenduvad kiirelt. Praktikajuhendajate koolitusi saaks samal ajal edukalt kasutada täienduskoolituseks ning muuta neid seeläbi sihtrupi jaoks atraktiivsemaks	Võimaldada praktikajuhendajate koolitustesse siduda didaktikaõpet	Didaktikaõpe on vajalik juhendajatele, kelle tasemeharidusest on möödunud pikk aeg. See võimaldaks praktikajuhendajatel paremini mõista praktikantide ajakohase õppe tausta ning ehitada üles paremat koostööd	HTM, Innove, koolitajad	Praktikajuhendajate koolitusi kasutatakse edukalt täiendavate ajakohase õpetamise meetodite viimiseks olemasolevale õpetajaskonnale. Praktikajuhendajate koolituste lisandväärtus on suurem	Praktikajuhendajate koolitused ammendavad ennast, on lühikesed ja tehnilised. Praktikajuhendajatel pole huvi koolitustel osaleda. Koolitustest tõusev lisandväärtus on väike